

זנים נגזרים בעיקרם (EDV)

נייר עמדה של CIOPORA

ינואר 2008

בנובמבר 2002 פורסם המסמך הירוק של CIOPORA (CIOPORA green paper) בנוגע לשמירה על זכויות מטפחים. פרק 3.4 במסמך הירוק של CIOPORA מבטא את השקפת מטפחי זני הפרחים, צמחי הנוי ועצי הפרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני) בנוגע לזנים נגזרים במהותם (EDV) ונושא התלות (Dependency). כיום, בעקבות מספרם הגדל של תיקים משפטיים וכן דיונים מתמשכים בתעשייה בנוגע לזנים נגזרים, יש מקום למתן הגדרה מקיפה לשאלה מהו זן נגזר (EDV), על ידי המטפחים.

לפני 17 שנים, אחרי למעלה מ-40 שנות מאמצים כבירים מצד מטפחי צמחים, המיוצגים בין היתר על ידי CIOPORA, שולב המונח "זן נגזר" (EDV) באמנת UPOV, 1991 (The UPOV 1991 Act).

על מנת לחזק את זכויות המטפחים בכלל, ולהעניק למטפחי זנים בעלי גנוטיפים מקוריים מקור נוסף של תשלום/פיצוי, כמו גם הגנה אפקטיבית כנגד גניבת זכויותיהם, פותחה מערכת של "תלות ייחודית של זני צמחים" (Plant Variety Right specific dependency) המבוססת על "נגזרות בעיקרה" ("essential derivation").

בקרב חברי ארגון UPOV קיימת הסכמה נרחבת, כי על השאלה, מתי מתקיימת נגזרות בעיקרה בין זני צמחים, להיקבע על ידי המטפחים עצמם.

לפיכך, CIOPORA, המשמשת ארגון בינ"ל המייצג את מטפחי זני הפרחים, צמחי הנוי ועצי הפרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני), ואשר מחזיק כ-70% מזכויות מטפחי הצמחים במסגרת אמנת UPOV - קובעת בנייר עמדה זה את התנאים שבהם זן הפרחים, צמח נוי או עץ פרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני) ייחשב כזן נגזר בעיקרו מזן אחר. CIOPORA מעודדת את כל הצדדים הנוגעים לדבר לקבל על עצמם את הקביעות ונתוני הסף שבנייר זה, ולהגיע על סמך אלו לפתרונות "ידידותיים", על מנת להימנע מהליכים משפטיים יקרים, שעלולים להניב תוצאות בלתי צפויות.

I. מבוא

1. עקרונות יסוד כלליים

- א) המושג "זנים נגזרים בעיקרם" (EDV) טומן בחובו היבטים טכניים (מתארים) לצד היבטים חוקיים-משפטיים.
- ב) על פניו, לכאורה, השאלה האם זן יסווג כ"זן מקורי" או כ"נגזר בעיקרו" מזן אחר, הינה שאלה טכנית, דהיינו שאלה שבעובדה.
- ג) "זן נגזר בעיקרו" יוותר כזה לתמיד; "זן מקורי" יוותר מקורי תמיד; וזאת ללא תלות בסטוס של ההגנה על הזכות. "זן מקורי" איננו יכול להיות "זן נגזר בעיקרו" ולהפך.
- ד) ההיבט המשפטי של "זנים נגזרים בעיקרם" עוסק בשאלת ה"תלות" של זן נגזר בעיקרו בזן המקורי, כלומר בשאלות הנוגעות להיקף הזכויות וההפרות.
- ה) רק במידה והזן המקורי הנו מוגן, בעל הזכות הרשומה של זן זה רשאי למנוע מכל אדם אחר לנצל כל זן שהוא נגזר בעיקרו ממנו, ללא קשר למעמדו של הזן הנגזר עצמו (דהיינו האם הוא מוגן אם לאו). במידה

הזן המקורי איננו רשום או איננו מוגן עוד, לא מתעוררת שאלת ה"תלות", והבעלים של הזן המקורי איננו יכול לתבוע כל שליטה על הזנים הנגזרים בעיקרם ממנו.

2. הגדרת "זן נגזר בעיקרו" (EDV) כהרחבה אמיתית של זכות המטפחים מחד, והגבלה

זמנית של "חריג המטפחים" (the breeders' exemption) מאידך

(א) בעל הזכות בזן המוגן רשאי לשלול מכל האחרים מלבצע כל אחת מהפעולות המפורטות בסעיף 14 (1) (a) לאמנת 1991 UPOV, דהיינו: גידול או ריבוי; הכנה לצורך ריבוי; הצעה למכירה; מכירה, ייצוא, ייבוא או שיווק בכל דרך אחרת; החזקה של חומר ריבוי (ובמקרים מסוימים גם חומר מאוסף) לצורך אחת המטרות הללו.

אמנת 1991 UPOV שילבה בסעיף 14, הדן ב"היקף זכויות המטפחים" את תת הפסקה (5) הדנה ב"זנים נגזרים בעיקרם וזנים נוספים אחרים" במטרה לחזק את זכויות המטפחים. זכות המטפח לשלול מאחרים את ביצוע הפעולות הנזכרות לעיל, איננה חלה עוד רק כלפי הזן המוגן עצמו, אלא גם כלפי זנים הנגזרים בעיקרם ממנו.

מושג ה"זן הנגזר בעיקרו" (EDV) לפיכך, מהווה הרחבה אמיתית של זכות המטפחים. זכות זו תקפה, לא רק במסגרת מערכת היחסים שבין בעל הזכות בזן המקורי ובין המטפח של הזן הנגזר בעיקרו, אלא גם במסגרת מערכת היחסים שבין בעל הזכות בזן המוגן ובין כולי עלמא, המבקשים לנצל את הזן הנגזר בעיקרו מן הזן המוגן.

(ב) מנגד, המושג "זן נגזר בעיקרו" (EDV) קשור גם ל"חריג המטפחים" (the breeders exemption). בהתאם לחריג זה, זכותו של מטפח לא תורחב לפעולות שנעשו למטרת טיפוח זנים חדשים, אלא אם כן הזנים הללו הנם זנים נגזרים בעיקרם, ולשם ניצולם של זנים אחרים אלה. לפיכך, המושג "זן נגזר בעיקרו" אינו כולל מגבלה על הגישה החופשית לחומר הגנטי (germplasm), אולם יוצר מגבלה זמנית על ניצול של זנים, במידה והנם זנים נגזרים בעיקרם (EDV).

CIOPORA תומכת ביותר בחריג המטפחים, במסגרת המגבלות הזמניות שנקבעו על ידי מושג הנגזרות (EDV).

3. מהי תכלית המושג "נגזרות" (EDV)?

תכלית המושג "נגזרות" (EDV) להגן על זנים מקוריים ועל הזכות הבלעדית של בעל הזכות בהם, לנצלם. בכל הנוגע לזני פרחים, צמחי נוי ועצי פרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני), הרי שמושג ה"נגזרות" (EDV) מקבל משנה תוקף, עבור שתי קבוצות הזנים הבאות:

(א) זנים המבוססים בלעדית על גנום של זן מקורי ואשר בהם מבנה הגנום נשמר ברמה גבוהה, כלומר: מוטנטים טבעיים ומושרים¹, אורגניזם מהונדס גנטית ואורגניזם שנוצר מרבייה אל-מינית²; וכן,

(ב) זנים הנובעים מהכלאה וסלקציה, כולל זן מקורי, בהיותם מופקים בעיקר מזן מקורי ומיועדים לעקוף את הזכות הבלעדית לנצל את הזן המקורי (העתקה (פלגיאט) או "זני גם אני" ("me-too-varieties").

II. פרשנות המושג "זן נגזר בעיקרו" (EDV)

¹ מוטנטים יכולים להיווצר כמשתנה יחיד מתוך הזן המקורי, אשר יכול היה להיבחר על ידי סלקציה, כמשתנה סומוקלונאלי, לאחר מעבר בתרבית רקמה, או כמשתנה יחיד במהלך ריבוי קלונאלי של הזן המקורי, ובדרכים אחרות.

² אפומיקסיס - מתואר כיצירת צמח בדרך אל-מינית, על ידי זרע שלא עבר הפריה, כלומר: ללא איחוי של תא מין זכרי (גרגר אבקה) ותא מין נקבי (תא ביצית). תא המין הזכרי, אם בכלל עבר איחוי לביצית, משמש אך ורק לגירוי; לחלוקת תאים של הגמטופיט, תאים ממקור אימהי בזיגוטה, התפתחות עובר וזרע.

1. מתי זן ייחשב לזן נגזר בעיקרו מזן אחר?

בהביאה בחשבון את הוראת סעיף 14 (5) (b) לאמנת 1991 UPOV, מחזיקה CIOPORA בדעה כי זן פרח, צמח נוי ועץ פרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני) ייחשב לנגזר בעיקרו מזן אחר כאשר:

- (א) הוא ניתן בבירור לאבחנה מן הזן המקורי;
- (ב) הוא נגזר בצורה בולטת מן הזן המקורי, או מזן שהוא בעצמו נגזר בצורה בולטת מן הזן המקורי; וכן,
- (ג) למעט הבדלים הנובעים מפעולת הגזירה, הוא תואם לזן המקורי במאפיינים העיקריים הנובעים מן הגנוטיפ, או משילוב גנוטיפים של הזן המקורי.

שלושת התנאים המקדמיים הללו הנם בעלי אופי טכני, ויפורטו להלן:

(א) הזן הנגזר בעיקרו חייב להיות "ניתן בבירור לאבחנה" מן הזן המקורי.

דרישה זו מותחת את הקו בין זן נגזר בעיקרו, לבין זן אשר איננו ניתן בבירור לאבחנה מן הזן המוגן, כמשמעותו בסעיף 14 (5) (a) (2). בעוד שהזן הנגזר בעיקרו הנו זן אשר עומד בפני עצמו, וזכאי להגנת זכויות מטפחים, הרי שזן שאיננו ניתן בבירור לאבחנה מן הזן המוגן, איננו עומד בפני עצמו, אלא נכנס אוטומטית לתחומו של הזן המוגן.

בהקשר זה, המונח "ניתן בבירור לאבחנה" ייבחן רק בכל הנוגע לפנוטיפ של הזנים המתאימים ולא לגנוטיפ שלהם. CIOPORA תומכת מאוד בהערכת נבדלות באמצעות השוואת פנוטיפ.

(ב) הזן הנגזר בעיקרו חייב להיות נגזר בצורה בולטת מן הזן המקורי, או מזן שהוא בעצמו נגזר בצורה בולטת מן הזן המקורי.

אין בנמצא הגדרה כללית של "נגזרות בעיקרה". יחד עם זאת, ניתן לתת בעניין זה מספר הבהרות כלליות:

(אא) זן יכול להיחשב כזן נגזר בעיקרו מן הזן המקורי, אם חומר מהזן המקורי, או מזן שהוא בעצמו נגזר בצורה בולטת מן הזן המקורי, שימש בתהליך הפיתוח של הזן הנגזר בעיקרו (EDV).

(בב) בנוסף, זן יכול להיחשב כזן נגזר בעיקרו מזן אחד בלבד, בהתאם להוראת סעיף 14 (5) (b) (i) לאמנת 1991 UPOV, אשר קובע כי הזן הנגזר בעיקרו חייב להיות נגזר מן הזן המקורי.

(גג) מוטנטים, אורגניזמים מהונדסים גנטית ואורגניזמים שמתרבים בצורת ריבוי אל-מינית אינם נגזרים בצורה בולטת בלבד, אלא בצורה מוחלטת מן הזן המקורי. זנים כאלה מבוססים באופן בלעדי על הגנום של הזן המקורי ומבנה הגנום של הזן המקורי נשמר ברמת התאמה גבוהה.

(דד) בכל הנוגע לזני "גם אני" ("me-too-varieties") – הרי שלא ברור באילו מקרים זן, שנוצר כתוצאה מהכלאה וסלקציה, הנו נגזר בצורה בולטת מאחד מהוריו. שאלה זו צריכה להיענות על בסיס הגנוטיפים של הזנים שבמחלוקת, ועל המטפחים של הזנים הללו לקבוע את הסף, שמעליו מתקיימת נגזרות בולטת במקרים אלו. כל עוד לא קיימות תוצאות סף כאלו, על הצדדים שבמחלוקת למצוא למצב מעין זה פתרונות משלהם. במידה וייכשלו במציאת פתרונות אלו, ייאלצו בתי המשפט להכריע בשאלה, על בסיס חוות דעת של מומחים.

(ג) לבסוף, הזן הנגזר בעיקרו חייב, למעט הבדלים הנובעים מפעולת הגזירה, להיות תואם לזן המקורי במאפיינים העיקריים.

(אא) הניסוח שבו נקטה אמנת 1991 UPOV באשר לדרישות ולרמת הזהות הפנוטיפית הנדרשת בין הזן המקורי לבין הזן הנגזר בעיקרו ממנו – איננו ברור ואף מכיל סתירות. בסעיף 14 (5) (b) (i) נדמה שנדרשת זהות כללית, בעוד שסעיף 14 (5) (b) (iii) דורש כי הזן הנגזר בעיקרו ישמור על המאפיינים העיקריים של הזן המקורי, למעט הבדלים שהנם תוצאה של פעולת הגזירה. לעומת זאת, באמנת הקהילייה האירופאית המגנה על זכויות מטפחים (תקנה 94/2100) ובמדינות נוספות אחרות, סתירה זו איננה קיימת.

(בב) סתירה זו, הקיימת באמנת 1991 UPOV, איננה יכולה להוביל לפרשנות צרה של מושג הזן הנגזר בעיקרו (EDV), היות ופרשנות כזו תהפוך את המושג כולו לחסר משמעות בעבור זני הפרחים, צמחי הנוי ועצי הפרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני). כך למשל, אם ניקח לדוגמא מוטנט צבע - הרי שהוא בהחלט איננו שומר על מאפיין ה"צבע" העיקרי של הזן המקורי, ולפיכך, אם ניישם את הפרשנות הצרה, הרי שהוא איננו יכול להיחשב כזן נגזר בעיקרו, אף שכמוטנט, הוא

הדוגמה האופיינית ביותר לזן נגזר בעיקרו, אשר מלכתחילה היה אחת הסיבות העיקריות להיווצרותו של מושג הנגזרות.

(גג) לפיכך, פרשנות מאוזנת של מושג הנגזרות חייבת להביא בחשבון גם שיטות חדשות בפיתוח זנים חדשים, למשל, שיטות מסוימות של פיתוח זנים חדשים, תוך שימוש בכימיקלים ומוטאגנים אחרים, המאפשרים את פיתוח הצמחים, אשר מבחינה פנוטיפית, יהיו שונים בצורה בולטת מצמח האם, וזאת מבלי שהוחלף הגנום ו/או המבנה הגנטי בצורה משמעותית. כך, הפרשנות המאוזנת אינה מגבילה כשלעצמה, את מספר ההבדלים הפנוטיפיים שבין הזן המקורי ובין הזן הנגזר בעיקרו ממנו.

(דד) בכל הנוגע לזני הפרחים, צמחי הנוי ועצי הפרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני) - ככלל, כל ההבדלים הפנוטיפיים בין מוטנטים, אורגניזמים מהונדסים גנטית ואורגניזמים שמתרבים בצורת ריבוי אל-מינית מחד, ובין זן האם שלהם, מאידך, נובעים מפעולת הגזירה עצמה. כתוצאה מכך, אין מגבלה על מספר ההבדלים הפנוטיפיים בין הזן המקורי ובין סוג זה של זן נגזר בעיקרו (EDV), מכיוון שכל ההבדלים נובעים, למעשה, מפעולת הגזירה עצמה.

(הה) ביחס לזני "גם אני" ("me too varieties"), הרי שזן אשר נוצר על ידי הכלאה וסלקציה, יכול להיחשב כזן נגזר בעיקרו, רק אם בנוסף על שתי הדרישות שהוזכרו בסעיפים (א) ו-(ב) מעלה - הוא מחזיק בכל המאפיינים העיקריים של הזן המקורי והשינויים באים לידי ביטוי רק במאפיינים שאינם משמעותיים.

בהקשר זה, התאמה למאפיינים העיקריים אמורה להימדד על בסיס הפנוטיפ. אולם, מתוך רשימת המאפיינים הבוטניים הנמנים בקווים המנחים של UPOV בנוגע לזנים - יילקחו בחשבון רק המאפיינים שהנם מהותיים לשם ניצולו של הזן (בניגוד לבחינת הזן במבחן זכויות מטפחים - מבחן DUS, אשר בו נלקחים בחשבון כל המאפיינים הבוטניים המנויים בקווים המנחים של UPOV, מבלי שנערכת אבחנה בין מאפיינים עיקריים למאפיינים שאינם עיקריים).

עד כה, אין אבחנה ברורה בין מאפיינים עיקריים למאפיינים שאינם עיקריים בזני פרחים, צמחי נוי ועצי פרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני), וייתכן ואבחנה זו תיעשה כתלות במקרה, על ידי מטפחי אותו גידול. כל עוד לא קיימת אבחנה שכזו, על הצדדים המעורבים במחלוקת למצוא פתרונות בעצמם, ואם לא יצליחו לעשות כן, יהיה על בתי המשפט להכריע במחלוקת, על בסיס חוות דעת של מומחים.

2. מסקנה

כפועל יוצא מן ההסברים שלעיל, ניתן להסיק שבתחום של זני הפרחים, צמחי הנוי ועצי הפרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני) - כל המוטנטים, האורגניזמים מהונדסים גנטית והאורגניזמים המתרבים בצורת ריבוי אל מינית, כמו גם זני "גם אני" ("me too varieties") ייחשבו זנים נגזרים בעיקרם.

III. ההוכחה לקיומו של הזן הנגזר בעיקרו (EDV)

האתגר הגדול של מטפחי זני הפרחים, צמחי הנוי ועצי הפרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני) הוא מציאת פתרון מעשי, על מנת להוכיח שזן הנו זן נגזר בעיקרו (EDV) מזן אחר.

לרוב, על התובע להוכיח בבית המשפט את כלל העובדות עליהן מתבססת תביעתו. במקרים של זנים נגזרים (EDV) הדבר קשה במיוחד, ביחס לשאלה האם הזן הנגזר הנטען הנו אכן "נגזר" בצורה בולטת" מן הזן המקורי.

CIOPORA מציעה לשתי קבוצות של זנים נגזרים בעיקרם, בתחום זני הפרחים, צמחי הנוי ועצי הפרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני), את הפתרון הבא:

1. מוטנטים, אורגניזם מהונדס גנטית ואורגניזמים שמתרבים בצורת ריבוי אל מינית

במחלוקת הנגזרות הנוגעת למוטנט, אורגניזם מהונדס גנטית, או אורגניזמים שמתרבים בצורת ריבוי אל מינית, יהיה קשה לתובע, אם לא בלתי אפשרי, להוכיח כי הזן הנגזר הנטען משתייך לקבוצה זו של זנים, היות ולרוב, אין

הוא רשאי להשיג גישה למידע פנימי של הנתבע. מאידך גיסא, יהיה לנתבע קל למדי להוכיח כי הזן שלו לא שייך לקבוצה זו של זנים, אלא הנו תוצאה של הכלאה וסלקציה.

לפיכך, במידה ויוכיח התובע עובדות, אשר מצביעות באופן סביר על כך שהזן הנגזר הנתען הנו מוטנט, אורגניזם מהונדס גנטית, או אורגניזם שמתרבה בצורת ריבוי אל מינית – נטל ההוכחה יועבר ממנו אל הנתבע.

(א) CIOPORA מחזיקה בדעה כי עובדות המצביעות על קיומם של מוטנטים, אורגניזמים מהונדסים גנטית או אורגניזמים שמתרבים בצורת ריבוי אל מינית, יתבססו, לרוב, על ממצאי השוואה גנטית בין שני הזנים שבמחלוקת. אם יצליח התובע להוכיח בבית המשפט, על בסיס ניתוח DNA מהימן, כי מקדם הדמיון 'Jaccard' (Jaccard Similarity Coefficient) עומד על סף של 0.90 ועד 1.00, בין הזן המקורי והזן הנגזר הנתען - הרי שתהא בידו הוכחה לכאורה לכך שהזן הנגזר הנתען משתייך לקבוצת הזנים הנ"ל. במקרה כזה, על הנתבע להוכיח כי הזן שלו איננו מוטנט, אורגניזם מהונדס גנטית או אורגניזם שמתרבה בצורת ריבוי אל מינית מן הזן המקורי או אף מזן שנגזר בעיקרו מן הזן המקורי.

(ב) יחד עם זאת, אין פירושה של קביעת סף זו כי זנים, הנעים בתוך הסף, הנם באופן אוטומטי זנים נגזרים בעיקרם. אם זן מכיל, לדוגמא, 93% מגנום של זן אחר, אולם נוצר בדרך של הכלאה וסלקציה, הרי שכמובן שהוא איננו משתייך לקבוצת המוטנטים, האורגניזמים מההונדסים גנטית, או האורגניזמים המתרבים בצורת ריבוי אל מינית. הימצאות בתוך הסף, בקבוצה זו, ישמש רק לשם העברת נטל ההוכחה, ולא לשם הקביעה שמא הזן הנו זן נגזר בעיקרו (EDV) או לאו.

(ג) מאידך גיסא, אין לשלול כי זנים אשר מצויים מתחת לסף, עשויים להיות זנים נגזרים בעיקרם. אם, לדוגמא מכיל מוטנט 88% מהגנום של הזן המקורי, הוא עדיין עשוי להיחשב לזן נגזר בעיקרו (EDV). יחד עם זאת, במקרה זה נטל ההוכחה איננו עובר מן התובע לנתבע, והתובע ייאלץ להוכיח באופן מלא, כי הזן הנגזר הנתען הוא אכן מוטנט מהזן המקורי שלו.

(ד) הסף העומד על מקדם של 0.90 נבחר על ידי CIOPORA מכיוון שהסתבר, בתחום של זני הפרחים, צמחי הנוי ועצי הפרי מריבוי וגטטיבי (אל-מיני), שערך זה מסוגל ליצור אבחנה טובה בין מוטנטים, אורגניזמים מהונדסים גנטית ואורגניזמים שמתרבים בצורת ריבוי אל מינית מחד, ובין זנים שנוצרו מהכלאה וסלקציה, מאידך. ואולם, אם יסתבר שהסף איננו מתאים לגידולים מסוימים, הרי שעל המטפחים של גידולים אלה להסכים ביניהם על סף אחר. כל עוד לא קיים סף ספציפי לגידולים שונים, ממליצה CIOPORA בתוקף להשתמש בסף הכללי שנקבע על 0.90, על מנת לגרום להעברת נטל ההוכחה במקרים של זנים נגזרים בעיקרם, הנוגעים למוטנטים, אורגניזמים מהונדסים גנטית ואורגניזמים שמתרבים בצורה אל מינית.

(ה) אם הנתבע משתמש ברשומות הגידול שלו על מנת להוכיח שהזן שלו איננו מוטנט, אורגניזם מהונדס גנטית, או אורגניזם שמתרבה בצורת ריבוי אל מינית של הזן המקורי, יש להתייחס לראייה זו באופן ביקורתי. במידה והנתבע יציג חומר צמחי, בטענה כי הוא חומר מן ההורים של הזן הנתען להיות נגזר – ישמש חומר זה ראיה רבת ערך. במקרה זה, ניתן יהיה לחקור את טענתו של הנתבע באמצעות בדיקת DNA, שתבחן האם הזנים הללו אכן יכולים להיות ההורים של הזן החדש אם לאו.

2. זני 'גם אני' Me-too-varieties

במחלוקת הנגזרות הנוגעת לזני 'גם אני', יהיה קשה מאוד לתובע, אם לא בלתי אפשרי, להוכיח שחומר מהזן המקורי שלו שימש בתהליך הפיתוח של הזן הנתען להיות נגזר בעיקרו.

לפיכך, מציעה CIOPORA שאם התובע יצליח להוכיח בבית המשפט התאמה גנטית גבוהה יותר מהסף, שמעליו מתקיימת הנגזרות³, ובנוסף יוכיח דמיון פנוטיפי חזק בין הזן המקורי המוגן שלו והזן הנגזר הנתען⁴ – על הנתבע יהיה להוכיח כי לא עשה כל שימוש בזן המקורי או בזן אשר נגזר בעיקרו ממנו.

סוף המסמך⁵

³ ראה בפרק II.1. ב (דד)

⁴ ראה בפרק II.1. ב (הה)

⁵ במקרים של תרגום, הנוסח המחייב הוא הנוסח באנגלית